శృంగార రసమంజరీత్ర వీ

నాటక మిదం

S/no 425

శ్రీరస్తు.

Sringararasamanjaree VIDHI.

శృంగారరసమంజరీవీథీనామ నాటకమిదం.

శ్రీమద్విజయనగరరాజకీయ సంస్కృతపాఠశాలాయాం

సాహిత్యోత్తమ మహోపాధ్యాయపదవీ

ముపగతే

శ్రీమత్త్రైలింగకులజలధిచంద్ర మహోపాధ్యాయ

వెంకటశాస్త్రిమహాశయేన

శ్రీరామచంద్ర భూపాలేన

శ్రీ కాశీనాథ విద్వత్సుందరేణ

విరచితం

సుజనరంజనీ ముద్రాయంత్రే ముద్రాంకితం

పద్మరాజ వేంకటరామచంద్రశాస్త్రిణాం.

శ్రీ కాశీనాథ విద్వత్కవిచే

రచియింపబడి

సుజనరంజనీ ముద్రాలయమున ముద్రింపబడియె.

కాకినాడ.

1911.

 [వెల రూ **0-4-0**

శ్రీమహాలక్ష్మ్యైనమః.

శృంగారరసమంజరీ వీథీ. 3

శ్లో. గ్రీయం దేయాద్దేయా శ్రవణపుటపేయాచ్చఘృణిత
గిరాంమందం రామానుజ శివశివేతిప్రలపతో:
హరౌశంభౌభక్తేః పరమభినివేశేసలసతో:
కయోశ్చిద్యానోస్తస్మదనకదనారాతివశయో:.

అపిచ.

శ్లో. శ్రీమాన్ యఃప్రణయప్రకోపసమయే మాభూద్వియోగఃకదా
ప్యేవం యోజితవామభాగవనితావ్యక్తానురాగోవశీ
పాయాత్సోయమపారయా కరుణయా లింగత్రయాత్మతవాన్
విద్వాన్కోపి పుమాన్సహాస్యశశికలా భాస్వజ్జటాజూటవాన్. 2

నాంద్యంతేసూత్రధారః. అలమతివిస్తరేణ పురోవిలోక్య సహర్షం.

శ్రీమత్సకలసురాసుర విమలమకుటనికటమణిగణకిరణ ద్విగుణిత చరణనఖమయూఖజాలకస్య, త్రిపురాసురతిమిర తిరస్కరణచరణా హిమకిరణస్య, జటావల్లరీసంజాత ఫలప్రాయమాణేందుశేఖరస్య, నిఖిలభువనజనన సమవనన్యసనచణవిలాసలాలసస్య, నందిభృంగిగణజేగీయ

నిరుపమాన నిజాపాదానవిరాజమానస్య, తృతీయనయనజ్వాలన లాఘనీకృతమదనస్య, గిరిజాసఖస్య, రామలింగేశ్వరస్య, యా యాముపస్థానీయాఃసభాసదః, తద్యావద్గృహంగత్వా గృహిణీమా హూయ గాపయిష్యామి.

పార్శ్వతోఽవలోక్య భావ! కింబ్రవీషి ?

అహమేవ మధురకంఠం గాస్యామి. కిమధునాగృహిణ్యా సమాన యనేనేతి.

భవతు అతిమధురంగాయన్నపి భవాన్ పురుషఃఖలు నయువతిః—పునః కింబ్రవీషి ?

అహమేవ అతిసుందర రమణీవేషం ధృత్వా మధురంగాస్యామీతి.—

కించిద్విహస్య భావ! తథాపి,

శ్లో. వేణీంనిబధ్య తిలకంహ్యాలికే విధాయ
కూర్పాసకం నిహితకందుకయుగ్మమంతః
ధృత్వా కుచభ్రమకరం నటోఽపి నారీ
వేషం నివారయతి తేవిపులాండకోశః. 3

కింబ్రవీషి? అలం పరిహాసేన. అద్యభవత్ప్రయోక్ష్యమాణ పేధ్ నాటకే యథాశక్తి సాహాయ్యకం కరిష్యామీతి.

ఈషద్విహస్య హార్దాకస్మృంతమివ శిఖాముష్వహన్ భస్మత్రిపుం డాంకిత లలాటో నాట్యసహాయం కర్తుమప్యనుచితవేషోఽసి తస్మాన్నవ నాగరికోభవ, యద్యస్తి కుతూహలం.

కింబ్రవీషి? భావ! కథయ కేనప్రకారేణ నవనాగరికో భవి ష్యామీతి.

సూ. తహిశ్రుణు.

శ్లో. పురశ్చూడాంధృత్వా వలభిమివ వక్త్రస్యమహతీం
శిరఃపశ్చాచ్చూడాన్యం కలయతిలకే నాళికమపి
నిబధ్న న్మధ్యస్యా ప్యుపరివసనం తిర్యగరుణం
నవీనస్సత్వం నాగరికఇవ నోచే త్పశురివ. 4

కింబ్రవీషి? తర్హి తత్రైవ నవనాగరికో భూత్వా సాహాయ్యకం కరిష్యామి. కథయ. అస్మదభ్యస్తేషు రూపకేషు కిమత్రేతి రమణీయరూపకమధికృత్య సభాసదాంమనాంసి రంజయామీతి.

విచింత్య. స్మృతిమభినీయ సానందం.

శ్లో. శ్రావత్సేరికులాబ్ధిశీతకిరణ శ్రీకాశీనాథః కవిః
శ్రీమద్వేంకటశాస్త్రిణస్సుతనయ స్తర్కేచ శబ్దాగమే
వేదాంతేపి కవిత్వతత్వ కలనేష్వష్టాసుభాషాసుచ
ప్రావీణ్యంచ మహాన్విభాతి సుమహాభక్తశ్చ నారాయణే. 5

తేన సత్కవినా సమ్యక్ శృంగారరసమంజరీ వీథీనామ్నా ప్రణీతేయం తదస్మిన్నం ప్రయోక్ష్యతే.

భావ! కింబ్రవీషి? నాచ ప్రయోగేఽభినేయాస్త్వేతి. తర్హి ప్రస్తూయతాం సంగీతక ముపక్రమ్యతాం భవాన్కాం భూమికాంధారయసి?

కింబ్రవీషి! చంద్రశేఖరోనామ రసికశేఖర స్తస్యమిత్రం మదనదాసోభవామీతి.

తర్హి అహంతు చంద్రశేఖరస్య భూమికామావహామి.
ఏషోస్మి చంద్రశేఖరస్సంవృత్తః.
ఏషోహం మదనదాసస్సంవృత్తః (ఇతినిష్క్రాంతౌ)

ఇతి ప్రస్తావనా.

తతః ప్రవిశతి రశికశేఖరః. సమంతాదవలోక్య దీర్ఘముష్ణం నిశ్వస్య హంతవిఘ్నవత్యఃఖలు ప్రార్థితార్థసిద్ధయః.

యతః.

శ్లో. త్రైస్వైర్యచోభి రనునీయ వినీయ గోత్ర
స్థాలిత్యదోషమపనీయ కుచాగ్రచేలం
యావత్ప్రలోభ్య వనితాంచ చుచుంబిషామి
పక్షౌ ధునన్ ధ్వనతి కుక్కుట ఏష తావత్.

సమంతాదవలోక్య.

శ్లో. వచాంసి శూన్యయంతే యదభిసృమరీణాం మిథునాం
మహాంసి ప్రాయంతే కతిచన రవేః ప్రాగ్గిరిశిఖాః
సరాంసి భ్రాజంతే స్ఫుటకమల తేజాంసి పరితో
మహాంసీం దోషపశ్చాద్దిశి గతవయాంసి చ్యుతి మగుః.

నన్వేషాహ్యుదయగిరి శిఖర విహార దశిశిరకరకిరణ ప్రసరణ నిష్యందిమరందబిందుపాన తుందిలేం దిందిరసుందర ఝుంకార భరిత సరోవరస్య, అనిశాంత రత్యంత విశ్రాంత కాంతామణి కుచమండల విలసిత ఘర్మజలకణనిక రాపనయన పునర్మదనోద్దీపనచణ మందమారుత సంచార విలాసస్య, కుక్కుటరవశ్రవణ భీతభీతపలాయమాన గృహగమనత్వరమాణ జారచోరవిషమస్ఖలిత పదవిన్యాసభాసురస్య, అగ్నిహోత్రప్రణయనత్వరమాణ కర్మందిబృందజేగీయమాన కేశవాది నామోచ్చారణ జనితరవభరిత తటాకతీరస్య, నగరమాలిన్య నిస్సరణ వ్యగ్రవేత్ర హస్తరాజభట ప్రతోద్యమాన చండాల హస్తసమ్మార్జన సముద్భూత ధూళిధూసర రాజమార్గస్య, ప్రభాతసమయస్య లాలీ మావహతి విభావరీ.

కించిత్పరిక్రమ్య, సమంతాదవలోక్య, అహోపురస్యైతదామ
ణీయకం:— ఇయంహ్యాఢ్యాయ్యా లక్షాధికధన సంపత్త్యుపలక్షితత్వాదగ
ణితయక్షేశ లక్ష్మీకాణాం వణిజాం ఖలువీథిః ; యత్రచ యవతిలమాష
ముద్గధాన్యసువర్ణ రజత ద్రవ్యవిక్రియ లబ్ధరూపికాశుద్ధిప్రకాశక ప్రస్తరశి
కలసంఘట్టనజనిత ఖంగీతిరవవిలసిత ప్రతిధ్వాన మనోహరాః అంతర్గృ
హాః; యస్యాంచ దేశాంతరప్రాపణవ్యగ్ర సముదగ్ర శూద్రజన కఠిన
పృష్ఠసంవాహ్యమానవణక తిల హరిద్రాది భరితగోణాతిపాతజనితరవ
భరితాః రాజపథాః ; యత్ర వ్యవహార వ్యగ్రబుద్ధితయాసమ్యగ శృణ్వ
తామపివణిజాం తిథివారనక్షత్ర వర్జ్యాదిప్రకథకపాత్ర పంచాంగహస్త
యాచకజన సముద్ఘోష సమాకులాః ద్వారప్రదేశాః.

సమ్యగవలోక్య, సాయంత్రికస్య కస్యచిదతిధనికస్య పోలిశ్రేష్ఠినః
కళత్రరత్నం.

ఇయంహి.

శ్లో. అత్యంతసూక్ష్మ విమలాంబరధారణేన
ప్రత్యంగసంస్థిత సముజ్జ్వలభూషణేన
వేషేభరేణ ననానాగరికాపినైశ్య
శ్రీదివ్యనక్తిఖలుసస్వారూపభేదః.

అహో అస్యాః దేహసౌందర్యః! కించ,

శ్లో. పక్షభనత్ప్రథుల వర్తులతన్నితంబ
బింబద్వయం జయతి మాన్మథ మేకచక్రం
బైస్కిలుప్రవాహన మిదం స్తనకుట్మలేతు
కోటీవతస్య నిహితే హ్యవలంబనార్థం.

అన్యతోవలోక్య, అహోఇయంహివార విలాసినీనాం గృహ
వాటికా ? యత్రచప్రాభాతిక సంగీతభంగీసమభ్యసనచణ బాలికా

మణి నృత్యానుకూల తాలలయా వేదకజరతాంగనాకరప్రతోద్యమాన కాష్టశలాకా ప్రఘట్టన జనితరవభరితాః అంతర్గృహ భూమయః, యస్యాంచగాయక విదూషకమార్దంగికవైణిక నవనాగరిక జ్యోతిషిక వికటనట జారచోర సంచారభాసురో రాజమార్గః, యత్రచోభయ పార్శ్వదరీదృశ్యమానాభ్రంలిహాశిఖరహర్మ్యశ్రేణి పరిచ్ఛన్న నిజకిరణ నికరతయా వారవిలాసినీభి రపహృతవసురివ నతతాపభృశ ముష్ణరశ్మిః, యత్రచ రత్యంత విశ్రాంత వారకాంతామణి శ్రమజలకణనికరాపనయ నే విధేయ స్సముపచార ద్విజరాజః, యత్రచ శబ్దశాస్త్రఇవ స్వరసంధిః ధాతువాదః అంతరంగే బహిరంగస్యసిద్ధతాప్రకల్పనాచ, యస్యాంచ న్యాయశాస్త్రఇవ ద్రవ్యగుణకర్మ సామాన్య విశేషసమవాయాభావః ప్రతిపాదకోక్తిః, యత్ర మీమాంసా నిగమఇవ ధర్మచింతాబుద్ధిః, యస్యాంచోత్తర మీమాంసాయామివ కళత్ర పుత్రమిత్రాది సుబంధవిరాగ ధనత్యాగ మానత్యాగ లజ్జాత్యాగ రూప సాధన చతుష్టయా నుపపన్నస్య అఖండానందాద్వైతవాదస్ఫురతి, అలంకారశాస్త్రఇవ వ్యాజోక్త్యతిశయోక్త్యోర్విలాసః, యాకిలసుమనోవిలాసవత్తయాస్వర్గలోకఇవ, సుకృతకర్మ ఫలాసక్త తయా భూలోకఇవ, భుజంగభూషిత తయా నాగలోకఇవ జేజీయతేతరాం.

పురోవిలోక్య— ఇయంవా.

శ్లో. ద్వారోపాంత నివేశితోరుకదళీ స్తంభద్వయ స్యోపరి
 గ్రధ్నాం తోరణమాలికామివ లసత్సౌవర్ణముద్రాంచితాం
 కాంచీం మారనికేతనస్య దధతీ విప్రస్య సంవ్యానకం
 వక్షోజా ప్రవిలోకయంత్యతితరా మాయాతి వారాంగనా.

స్వ. జ్ఞాస్యామి తావదేనాం కింప్రయోజనముద్దిశ్య కుత్రవాగచ్ఛతీతి?

ప్రకాశం. అయే ! వారసుందరి కుత్రవాగమ్యతే కింప్రయోజనం ?

స్మృతిమభినీయ కింబ్రవీషి ?

అస్తికిల కనకలతికానామవారాంగనా తద్భగిన్యాః ప్రథమ రంగాధిరోహణ మహోత్సవో భవిష్యతి తదవలోకనాయగమ్యత ఇతి.

సాధుర్ద్రష్టవ్యఏవ తాదృశ మహోత్సవః చక్షుః ఫలభూతః. తదహమపి యావదాగచ్ఛామి—గచ్ఛాగ్రతః గచ్ఛంత్యాః సౌందర్యం నిర్వర్ణ్య—

శ్లో. శైవాలస్యచ రామణీయకమధో మీనాతిచాంచల్యమ
ప్యత్యంతం ప్రసమీక్ష్య పద్మసుషమాం వీచీసమాచీనతాం
కోకద్వంద్వవిలాసికాం బిసలసచ్ఛోభాం పిపాసుర్యువా
కో లావణ్యసుధాప్రపూర్ణసరసీ సైషేతి నభ్రామ్యతి.

అన్యతోఽవలోక్య, కించిద్విహస్య,

శ్లో. ఏతాన్యస్మిన్నటవాటం ధ్వనయతిచవిటో వారకాంతాన్యసంగం
కుర్వంత్యంత స్సుకైశ్యం శ్లథమపిరభసా దూర్ధ్వ ముద్యత్కరాభ్యాం
యావద్బధ్నాతితావ త్సుకఠినకుచయోః పీవరత్వాచ్చ చోళ
గ్రంథిర్విభిద్యతేంత ర్నివసితుమపివా నాభియాతుంశశాక.

అన్యతోఽవలోక్య—ఇయంఖలు బి.యే.; బి.యెల్. ఇత్యాది బిరుదావళీ ప్రశస్తమానాం ప్రాడ్వివాకాధికారిణాంలౌకికానాం వీథిః—యత్రచ వాదిప్రతివాదినోరన్యతర పక్షవిజయా జనితామితానంద పూర్ణోఽశ్రుమిశ్రగద్గదికస్వరాగిరః ప్రవర్తంతే, యత్రైకతశ్చకూట సాక్ష్య శిక్షావిధివిచక్షణ జనబోధ్యమాన వచన శ్రవణజనితవైలక్ష్యవీక్షణవ్యాకులాః సాక్షిణః.

ఇయంఖలు శ్రౌత స్మార్తాది నిత్య కర్మానుష్ఠాన తత్పరాణాం వైదికానాం వీధిః. యత్రైకతోవేదికాయా ముపవిశ్య ముహుర్ముహు

రధనికత్వాన్నిశ్వస్య సమధికధనలాభోపాయతయా స్వకన్యావిక్రయణ వ్యవహారః పునశ్చైకతో అగ్నిష్టోమవాజపేయ పౌండరీకాదికర్మకలాప కరణమీమాంసార్థం వివదమానానాం బ్రాహ్మణానాంసంఘః.

కతిచిత్పదానిగత్వా పురోవిలోక్య అయంవాకిల జరాశిథిలాంగయష్టిః కంపమానశిరాస్సర్వతశ్శూన్యమివపశ్యన్ చింతయతీవకశ్చిన బ్రాహ్మణః తమేనముపగమ్యాపృచ్ఛామి చింతానిదానం.

ఇత్యుపసృత్య, భోతాత! కిమత్యంతః ఖిద్యమాన ఇవదృశ్యసే కథయ తచ్చింతాకారణం.

నత్కృతిమభినీయ. కింబ్రవీషి?

శ్లో. దృష్టాన్యత్ర దతాతి దృష్టిమభితో దేహస్థగోమ్లాంజరా
శౌక్ల్యంవీక్షితు మతు మేవసుదృఢా శ్లేషే పునర్వేపతే
శయ్యాయాంశయితాపృథఃకృతముఖీ నైవోత్తరంభాషతే
కాంతాధిక్మమవార్ధకం హ్యకరవం కింకన్మనైవాహికం. ఇతి.

భోవృద్ధబ్రాహ్మణ! శ్రుణు. కమ ప్యుపాయం కథయామి యేన యువత్వాః కమనీయరూపో భవిష్యసి.

శ్లో. దంతానన్యాన్నూనరపియథా స్థానపనద్రబద్ధ
న్కేశాన్సర్వాన్విరచయతథా రంజనద్రవ్యయోగాత్
కృత్వాశేషేవపుషి సతతం క్షౌరకర్మాభిమాపో
స్త్రీణాంరమ్యో నవఇవ యువా భాససె కామ్రశంకా.

కింబ్రవీషి? సముచితవ నైషప్రకార ఇతి.

తర్హి గచ్ఛస్వక్రుత్యనివర్తనాయ.

కతిచిత్పదానిగత్వా పురోవిలోక్య సోల్లాసం.

అయంకిల కాంచిత్సంఘ సంస్కరణ నామకసభాం ప్రవిశ్య నవ నాగరికజన సంగీత కలావిలాసభాసమాన బాలికామణీనాం పురస్తో యత్కించిదుపన్యస్యతీవ తదత్రగత్వా పృచ్ఛామిభవాన్ కః! కిమర్థ

కసి! కింనామ ధేయోఽభవాన్, కిమత్రోఽపన్యస్యసి?

శ్రుతిమభినీయ, కింబ్రవీషి? దాంభికధర్మాచార్య ఇతి మన్నామధేయం సర్వజన ప్రసిద్ధం. నకదాపిశ్రుతిపథంగతోఽభవతః- పురాకిల మహర్షయః యానివర్ణాశ్రమధర్మని రూపకశాస్త్రాణి మన్వాదీని రచయామాసుః తాని, తదానీం తత్కాలానుగుణ్యేన ప్రవృత్తాని, తత్కాలీన జనైరాదృతాని. ప్రకృతేచ ఏతత్కాలాను గుణ్యేన పునస్సంస్కరణీయానీతి.

కే తేవిషయాః ఉపన్యస్యంత ఇతిచేదుచ్యతే—

శ్లో. రజస్వలాయాశ్చవివాహపక్షః। పునర్వివాహోఽక్షతయోనివత్యాః।
ద్వీపాంతరస్యాభిగమోఽబ్ధియానా। చ్ఛాఖావిభేదన్యసదాన వేక్ష ఇతి.

భోః దాంభిక! ధర్మాచార్య! సాహసికాగ్రేసర! తర్హి పూర్వమేతే విషయాః కిమర్థం ప్రాచీనైః ప్రతిషిద్ధాః అనాదృతాశ్చ.

కింబ్రవీషి?

తురుష్కరాజ్యకాలే, తద్బాధావశా ద్బాల్యవివాహ ఆదృతః. స్త్రీణాం పునర్వివాహోఽభ్యుపగమే క్రూరప్రకృతయో యువతయః కదాచిత్స్వానుగుణాం వరమితి, తం మారయిత్వా పునరన్యం స్వానుగుణం వృణీరన్నితి తన్నిషేధః కృతః. జీవన్ భద్రాణి పశ్యతీతి న్యాయేన సముద్రమధ్యే నౌకయా గచ్ఛతాం, హాతప్రకోపాదినా కాండే మరణం స్యాదితి, సోఽపి నాదృతః. ప్రకృతేచాంగ్లేయరాజాధిపత్యే స్తాదృశబాధాదికంనాస్తి. నౌకాశ్చ అతిదృఢతరా నిబద్ధాః. పరకీయహింసాయాం రాజదండో భవతీతి, పరహింసాయా శ్చానవకాశః. కింబ్రూమో వాచామగోచరఏవ ఆంగ్లేయరాజవ్యవహార పరికారః. యథాయత స్సుఖం రాత్రిషు స్వపిమః; దివా సుఖతరం భునజ్మః ఇది. శాఖాతిభేద స్సవేదచోదితత్వాభావాద్వా త్కల్పితత్వా దనవసరఏవ.

. పునః కింబ్రవీషి?

శ్లో. సత్యాంసంపది పుత్త్రమిత్త్రకళత్రాద్యాశ్చ యేబాంధవా
స్తే తస్యాస్తు విపర్యయే కిముపయం త్వర్థస్య దాసాహి తే।
తస్మా ల్లండనభిఖ్యయా విలసితాం గత్వా పురీం విద్యయా।
చోద్యోగేన యథోన్నతః పునరిమాం పుష్ణాత్యసౌవైపుమాన్॥ ఇతి

రసిక! హుం! కాలానుగుణ్యేన భవతోక్తం; నపునశ్శాస్త్రమర్యా
దా మాలోచ్య, హంత! బలవాన్ ఖ ల్వేతత్కాలమహిమాతిశయః.

శ్లో. కాలః కవేరివతమఃక్రమపపభేదం। నీచోచ్చయోహరతి నద్విజ
శబ్దవప। సంశూద్రయతే హ్యహిభయం తను తేనకామః సన్మార్గమీ
షదపి దర్శయతీక్షణాభ్యాం.

అన్యతోవలోక్య

శ్లో. ఆపాదాగ్ర శిరోవకుంఠన పటస్యాత్యంతనైల్యాద్బహి।
ష్పాన్తర్ష్య దాంతర దేహకాంతి విలసద్భూషామణీనాంరుచా।
ప్రావృట్కాల వినీలసాంద్రజలదా ద్విద్యుల్లతేవ స్ఫురం।
త్యాయాత్యుజ్వలమారువాళివిషయస్త్రీ కామశస్త్రీకృతా॥

పురోవిలోక్య

గ. అయంకిల కాషాయాంబరధారీ, కమండులుపాణిః, కయాచి
త్పరిచారికయేవ, బాహ్మణ్యావిశ్వస్తయానుగమ్యమానపార్శ్వః, కశ్చన
సన్యాసీ, ఇతఏ వాభివర్తతే. త దేనముపేత్య పృచ్ఛామి, కుతోద్యాగ
చ్ఛసీతి.

సత్వరముపేత్య,

భో స్వామిన్! కుతోద్యాగచ్ఛసి? ఇతః క్వగమిష్యసి?
కింబ్రవీషి?

సకలసుకృతగరీయసీం వారాణసీ ముపేత్య గంగాస్నానాదికు ర్వన్, శ్రీవిశ్వేశ్వరం సంసేవ్య, తత్ర కానిచి ద్దినా న్యుషిత్వా, పున రపి రామేశ్వర ముపేతు ముద్యుంజానః, పరిభ్రమామి. ఏషాపి తపస్వినీ పూర్వాశ్రమం ద వ్యస్మత్పరిచరణం కుర్వంతీ, సమాయాతీతి.

భోస్స్వామిన్ ! తస్యాఃమస్తకోపరి విన్యస్తం భాండమివ దృశ్యతే; తస్మిన్ కిమస్తి ?

కింబ్రవీషి ?

రామలింగేశ్వర మభిషేక్తుం గంగా సమానీయత ఇతి.

అహో ! అస్యా మవస్థాయామపి పరమార్థబుద్ధిః ! సమ్యక్తాం నిర్వర్ణ్యన్

ఏషాకిల

శ్లో. గంగాధరత్వా ద్గుడపిష్టచూర్ణా।తౌల్యాచ్ఛుభస్త్యాంకితపాలవత్వాత్।
శిరోహి లింగం తదధస్తనాచ। ధృత్వార్ధనారీశ్వరవద్విభాతి॥

అపిచ

శ్లో. రక్తం వాసో విటఇవమహాన్। బాలవిశ్వస్తికాయాః।
ప్రాక్ప్రదేశే ప్రమితివిషయం। కించి దాలంబ్య చాంగం।
పశ్చా దూరాతదనుకుచయో। ర్మండలం చుంబితాంసౌ।
నేత్రే క్లైశ్యం యదిచకలయే । ద్వ్యర్థసర్వాంగభూషం॥

భోస్స్వామిన్ ! గార్హస్థ్యం విహాయాంతఃఖిద్యమానఇవ దృశ్యసే; తత్కిమర్థం సన్యాసిత్వం స్వీకృతం?

కింబ్రవీషి ?

శ్రుణు మదీయ మాశయం అవహితోభవ.

శ్లో. కృత్వా నంతాంశ్చ యజ్ఞా। నధికరుణభయా దేవ సన్యాసితాప్తా।
తస్యాం భిక్షాద్యలాభా దభవదపిచ। మహాదండవానోవధూతః।

భూయో వాంఛావివాహేసమజని।నశిఖామేస్తికావాగతిస్స్యాత్ .ఇతి.

హంత ! విదితం భవదాకూతం.

శ్లో. దంధ్యాలాచ్ఛమ్మనామ్నా గతిరిహ। విధవా నోభయభ్రష్టతా తే।
సుకేశ్యాః సంగమో దేతస్యా విశ్వస్తికాయా స్సంగమఏవ సుఖ
హేతుః.

శుశ్రితిమభినీయ పునః కింబ్రవీషి ? సాధు త్వయోక్తం.

శ్లో. యస్యాం సంతి నపాదనూపురరవా। శ్చభట్యశ్చ విశ్వస్తికా
క్రీడాయాం నహి కంకణధ్వనిభయం। నాప్యంజనాసక్తిభిః।
భీతిర్నో తిలకం శ్రమాంబుగళితం। స్యాది త్యురో జాతయో
శ్చోళగ్రంధివిభేదనశ్రిమ అహో। సా కేన హిస్స్త్య్రతే॥ ఇతి.

అహో ! బలిష్ఠకలికాలానుగుణ సన్యాసప్రకారః. సాధు భో !

సాధు. భవంత ఇత్యన్యతో దృష్ట్వా, సాధయంతు

అహో మన్నేత్రఫలమిదం స్త్రీరత్నమాయాతి-

ఇయంహి

శ్లో. పశ్చాత్కచ్ఛవిధారణేన విభజం త్యేతన్నితంబద్వయం।
స్వీయం ద్వైతమతం ప్రవక్తుమివ యా చాతుర్యసౌందర్యయోః।
పాత్రం కన్నడభాషయాతిమధురం సంభాషమాణా ముహుః।
మాధ్వస్త్రీధృత కుంకుమోర్ధ్వతిలకా శ్రోణీభరేణాలసా॥

ఇయంకిల అద్వైతమతస్థా స్సరమణీ రమణీయతరా.

శ్లో. యేనాబద్ధ ఉరోజ చోళహృదయగ్రంధి ర్విభేద్యేవచే।
దద్వైతం స్ఫురతీతి కంకణఝణత్కారేణ వక్తీవయా।

సైషావర్తుల కుంకుమాంకతిలకా వెల్నాటికాంతామణి।
స్థిర్యక్కార్శ్వవివర్తి కైశ్చవిలస త్స్వవర్ణచామంతికా॥
అన్యతోవిలోక్య

శ్లో. దేశం విప్రస్యపశ్చా త్సుసుచిరకకుది ప్రక్షిపంతీచఫాలే।
శ్రీచూర్ణేనోర్ధ్వరేఖాం స్మరవిజయకరం వై యంతీమివైనాం।
ఏషాభూషావిశిష్టాద్ధ్యధికతనురుచి ర్వైష్ణవీ భాతి బాహ్వో।
చక్రం శంఖం దధానాకుచయుగగలయో ర్ద్యోతయంతీవ సామ్యం॥

ఇదమత్యద్భుతం ద్రష్టవ్యం శ్రోతవ్యంచ.

శ్లో. భస్మోద్ధూలితవిగ్రహస్య రభసా శ్లేషాదిభిలింగినః।
శ్చేష్టాభి స్సకలాంగసంస్థమలుషద్రోమాప్యనాయాసతః।
స్నిగ్ధత్వాత్సుతనో స్త్రియః కఠినయోర్వక్షోజయోః పీడయా।
భగ్నం లింగముస్థితం సబుబుధేచాపస్థలింగోజనః॥

శ్లో. అగ్రిప్రత్యుప్తముక్తా మణిమయవలయా కారభూషాందధానా।
నాసాయాం ప్రాంతసంవేష్టితమునుసికరే శ్వేతపుష్పేందుబింబం।
మూర్ధ్నిన్యస్తావకుంఠా యుతమివపరివేషేణవక్త్రిందధానా।
మాంహారాష్ట్ర్యంగనేయం వలయితవిలసద్వేణిబంధావిభాతి॥

ఇయంహి సౌకుమార్యస్య లావణ్యసంపదాం నిధిః. పారసీక దేశీయా.

శ్లో. ధావళ్యేన తనోర్ధృతస్యవిమల క్షౌమస్యవైకాన్యద్బహిః।
ప్రత్యక్షీకృతవ త్తయోర్విపులయోర్వక్షోజయో ర్మండలం।
ధృత్వా మూర్ధ్ని కృతావకుంఠనపటా లజ్జావకుంఠం త్యజం।
త్యాయాత్యుజ్జ్వల పారసీకవిషయ స్త్రీమంశుక చక్షుశ్శలం॥

శ్లో. సౌవర్ణం తచ్ఛతఘ్నీం సుచిరమకటయాభాస్త్రియంకారయిత్వా।
వక్షోజద్వంద్వసంభా ద్వినిహితగుళికాయుగ్మమత్యంతపాటం।

యూనాం జేతుంమనాంస్య త్యజదిహామదనః కింతతశ్శోపదిష్టా।
త్రద్ధామస్యేవ రేఖా విలసతిపురతో నీలవేణీకలాపః॥

సమంతాద్విలోక్య అహో! సృష్టివైచిత్ర్యం విధేః.

శ్లో. చేలంస్నిగ్ధం హరితకపిశం దర్శితైకోరుమూలం।
హరిద్రాంగీ పరిధృతవతీ మూర్ధ్ని దత్తావకుంఠా।
కక్షేలిప్త్వా గురుకుచసమం పాణినాచోదకుంభం।
విష్టభ్యాయః కఠినవలయాచోత్కలస్త్రీ విభాతి॥

శ్లో. ధృత్వా షోడశకూర్పరాయతమహో చేలం తదీయాంచలం।
వక్షోజావభితస్స కాచవలయ ధ్యానం క్షిపంతీముహుః।
కైశ్యైకందుకపుష్పకం నిదధతీ శూద్రాంగనా భాత్యసా।
వస్త్రేవాచిర సౌరతేచ కఠినప్రియాచ వక్షోజయోః॥

ఇయంహి, సమధ్ధికవయస్తిమిరాంధకారితనయనా, అంతికస్థమపి జనం కుచాభ్యాం తాడయంతీ కాచిదంగనా సమాయాతి.

శ్లో. కులటావిట లంపటాకటాక్షాన్ వికిరంతీ కటువాక్యమారటంతీ।
చటులప్రకృతి ర్విలంబకేశా కుచయోః పీవరయోః పటం క్షిపంతీ॥

అన్యతో దృష్ట్వా

శ్లో. ఉద్యత్పూర్ణశశాంక బింబమభితో రజ్జ్వాద్యధావాజపా।
సంగాదక్తఇవామలశ్చ ముకురో రక్తాంబరేణావృతం।
మ్లేచ్ఛస్త్రీముఖపంకజం విజయతే చాభ్రంవహాచ్ఛత్రకం।
చంద్రాంతరికిల చంద్రబింబముదితం కింవేతి శంకావహం॥

ఇయంహి, సమంతాత్పరివేష్టిత యువజనా, కించిత్సముపస్యస్యతి. హూణస్త్రియా భవితవ్యం. కించిదంతరం గత్వా సత్య మియమేవ, కయాచి త్యభిన్నజాతీయయా స్త్రియా స్వోక్తి మనువాదయంతీ సమాపన్యస్యతి.

శ్లో. జాలాలంబి శిరస్త్రికాచ దధతీ సత్పుస్తకం పాణినా।
హూణాస్త్రీ స్వమతం హితంచ పురతో యూనాముపన్యస్యతి।
తోషామేకతమో హ్యామంస్త రభసా గ్రంస్యైకదావానయో।
త్వన్యగకీస్తుమతం తథాస్తు తదిమా ముద్వోఢు మిచ్ఛామ్యహం॥

ఇయంహి, రమణీయాకృతిః యూనాం మనో మోహయతీవ.

శ్లో. అంతశ్చార్మణికందుకద్వయవినిక్షేపేణ కూర్పాసక।
స్యోరోజద్వయ సన్నివేశ మధికం విస్తారయంతీ కృశా।
అంసాన్నత్యవదాంగికంచ దధతీ హ్యారక్తపాదాధరా।
హూణాస్త్రీప్రతిభాతి మందగమనా సా రాజహంసీ యథా॥

సమ్యగ్విభావ్య, అహో! అతిమనోహరలావణ్యా పరిపూర్ణా, హూణాంగనాకందుకక్రీడా మాతనోతి.

కందుక ము

శ్లో. లోలాపాంగ మనంగమంగలదృశా సంవీక్ష్యసేచోన్నమ।
ద్వక్త్రం వ్యాకుల కేశపాశ మధికశ్వాసం ముహుస్తాడ్యసే।
ఉత్ప్లుత్యేవ కుచోపపీడమురసా హ్యాలింగ్యసే సాదరం।
హూణాస్త్రీతమయాచ కందుకముదా సంక్రీడ్యసేత్వంకృతీ॥

అపిచ

శ్లో. పీనోద్వృత్త కుచద్వయ ప్రతిభట స్త్వంచేతి హూణాస్త్రియా।
హస్తన్యస్త మనోజ్ఞవేత్రపలయో నాఘాతితో మాంశుచః।
ఏతన్మాత్రవిమర్దనేన కుచయోః శోభా నతత్కందుకం।
వ్యత్యాసేపి విపర్యయం నలభసే త్వద్వర్ణరీతేరపి॥

అన్యతో విలోక్య

ఇయంహి, మణిముక్తాది వ్యవహారనిపుణస్య ఘూర్జరస్య కళత్ర రత్నం.

శ్లో. మోహాబ్ధౌ తరతాం మనోరథ మహానౌకాధిరోహేణచ।
జ్ఞాతుం పారమభీప్సతాం విహరతాం యూనాం చతజ్ఞాపికా।
దీప్రా దీపశిఖాతనెహ్యాతనునా సంస్థాపితేవోజ్జ్వలా।
భూషాభూషణ దేహకాంతికలితా స్త్రీరాజతేఘూర్జరీ॥

అన్యత్రోనిరూప్య.

ఇయంహి కుత్రియాస్త్రీ, రమణీయ తరలావణ్యామయాకృతిః సందృశ్యతే.

శ్లో. గండాభోగవివర్తితాగ్రివిలసచ్ఛ్రి కాకపక్షాన్వితా।
ముక్తావిద్రుమకె యథాధరలస న్నాసాగ్ర ముక్తామణిః।
రాజ్ఞీభ్రాజితరశా నిబద్ధ వలయా కాంతాంతరీ యూషరం।
సంన్యాసం కుచయోర్మహాలనిర్గధదతీ సీమంత సిందూరభాక్॥

కించ.

శ్లో. నానాపుష్ప సుచంద్రికాంకకబరీ భారేమయూరీయతః।
వ్యాహారేచపికీ మృగీనయనయోః కోకీ హ్యురోజాతయోః॥
సింహ్యామధ్యత ఏచమందగమనే హంసీచకాలోర్గ గీర్హోమరా।
తదియంస్యరాజతే మహారాజం త్వాలయశ్రీరిహ॥

అన్యత్రావలోక్య ఇయంహి నియోగి జాతీ సారమణీ రమణీయ తరా యతః.

శ్లో. పీనోరోజనిబద్ధ చోళనిబిడ గ్రంథవిభేదాత్తథా।
రేఖాభిఃహృతకంచుకాప్యభిష నేథ్య త్వేవతత్కంచుకం।
భాత్యేషాచతురా సుయోగి రమణీసత్రాష్య సద్గౌరవం సద్యద్యో
తయతి స్వభూషణ గణ్ణాసంభాషణే వీక్షణే.

దూరాదవలోక్య.

అహో ఇయంహికన్యాపిపశ్యతోహ రస్యగృహిణీ రమణీ యతరా.

శ్లో. సురుచిరరుచాకారో ర్వ్యాధ్యా స్సువర్ణమయీ తనుః
కిముత పరమానందావాప్తె స్సువర్ణమయీచ వాక్
జయతి కనకె త్యేషాభిఖ్యా సువర్ణమయీపరం
కనకవిముఖోనధ్యాస్స్వర్ణం కదాపి నదుర్లభం. 39

(కతిచిత్పదాని గత్వా పురోవలోక్య) కోయం కలకలః తాళ
పత్రాచ్ఛాదితకాయమానస్యాధస్తాత్ సంక్షోభాయస్థితానాంజనానాం.
భవతు తత్రైవ గత్వా జ్ఞాస్యామి కిమేతదితి.
ససంభ్రమం•కించిదంతర ముపేత్య.
భోభో జనాః కోయం సమారంభజనిత కోలాహలః.
శ్రుతి మభినీయ కింబ్రూధ.

వీరభద్రా రామాఖ్యోఽసౌ శైవ వైష్ణవ మతతత్వనిర్ణాయ
కాం కాంచిత్సభాం కారయతి.

తదర్థం నయ మహారాతాః దాక్షిణాత్యాః పాశ్చాత్యా
ఔత్తరేయాః పండితాః తేషా మత్రవాదః ప్రచలతీతి.

రసికశేఖరః.

శ్రోత్రవ్యపవా యం వాదో మహాతాం సజ్జనానాం (కించి
దంతర మేత్య.)

పురోవలోక్య.

అయంకిల జానుపర్యంతావలంబమాన విపులరుద్రాక్షమా
లః కణ్ఠోర్ధ్వభాగనిక్షిప్త బిల్వాగలభాసమానః
భ్రువోః కణ్ఠోపకంఠం.

పృష్ఠే. సకలానయవేషుచ భస్మరేఖాంచితః భస్మత్రిరేఖాం
కిత ఫాలదేశః శైవమతావలంబీవ పండితః తదభిముఖీభూయతిష్ఠ

త్ర్యయంకి లోర్ధ్వపుండ్రీకయో రస్యథ్యతిరి చూర్ణాంకిత రేఖావిలాసః ఆ కంఠాన్నాభిపర్యంతావలంబి తులసీబీజమాలః సప్తకచ్ఛధారణ సముజ్జ్వలాకృతిః చందనానులేపనసురభిత స్థాసకః మహావైష్ణవఇవ ప్రతిభాతి.

అనయోర్నామనీజ్ఞాతవ్యే సుప్రసిద్ధపురుషావివవ్యతిభాతే.

భోభోః అనయోస్త్వయోః నామనీజ్ఞాతవ్యే కస్త్వంభవాన్ కశ్చాయమితి (శుశ్రీత మభినీయ.)

కిం బ్రవీథ.

విద్వద్వైష్ణవ మత్త మాతంగోత్తుంగ భయంకరం కంఠీరవ బిరుదాంకిత షడ్దర్శనస్థాపనాచార్య మహామహోపాధ్యాయ శైవమత స్థాపకాచార్య విశ్వేశ్వరశాస్త్రికః ఇతి మన్నామధేయం సుప్రసిద్ధమేవ నకదాపి శ్రుతిపథం గతం భవతః

—రసికశేఖరః. భవతు. అయ మపరః కః—

కిం బ్రవీషి.

అయమపి బౌద్ధప్రతివాది కురంగ భయంకరాద్వైతమతగరిష్ఠ విద్వన్మత్తమాతంగ కేసరిబిరుదాంకితో భయవేదాంత ప్రవర్తక శ్రీవైష్ణవ విశిష్టాద్వైతమతోద్ధారక శ్రీమధుసూదనాచార్య ఇతి నామధేయేన ఖ్యాతిం గతః అనయో రఘునా విప్రతిపత్తి స్సముజని అత్యుత్తమ శ్శివోవా విష్ణురేవేతి (రసిక) అహో అనయోర్మునీ వైశాఖపురీస్థ కూపరజ్జూ ఇవాత్యంతం దీర్ఘతమే పాండిత్యాకర్షణస్తు సజ్జాయతే కీదృశావితి అకాశే కర్ణం దత్వా! అనయోర్వాదః ప్రచలతీవ! కిం బ్రవీతీతి శ్రుణోమి తావత్.

అన్యేషాం దేవానాం శివశ్శ్రేష్ఠః మృత్యుంజయః కృత్తివాసా ఇత్యుక్తత్వాత్ ।కించ త్రిపురాసుర సంహారకాలె విష్ణుర్శివస్యరోగా స్వశరాసన

స్యబాణీకృతఃతస్మా చ్ఛివ శ్శ్రేష్ఠః।అపరో బ్రవీతి ఆస్తాంతావత్।విష్ణురేవో త్కృష్టమస్సర్వేషాం।విష్ణుర్నారాయణః కృష్ణః ఇత్యుక్తత్వాత్। విష్ణుపా దోద్భవాంగంగాం హరస్సిరసా। ధృతవాన్। కించశివస్తామసః। అతఏ వసరాక్షసానాం ప్రభురుపాస్యశ్చభవతి। శివస్య। చితాభస్మ అంగలేపః భూషణానినాగాః। బ్రహ్మకపాలం భిక్షాపాత్రం।దిశఏవాంబరాణీత్యమం గలపరికరః। విష్ణుస్తుసాత్వికః। అతఏవ సత్వప్రధానైర్మునిభిరుపాస్యతే। దేవానాం ప్రభుశ్చ। అస్యపుష్పసర్వైః భవంకింవర్ణయామహే। కస్తూర్యా దిసుగంధ ద్రవ్యమిశ్రచందనం అనులేపః। కౌస్తుభం। భూషణం। వక్షసిశ్రీః। తప్తస్వర్ణమయంపీతమంబరం యస్యసతాదృశో విష్ణురేవాత్కృష్టమఇతి।

రసిక.

ప్రహ్వాదీ కిరణశతసహస్రశ్లో మితాసీత్। ప్రతిమభినీయ। కింబ్రవీషి। ఆస్తాంతావత్। జగన్మోహనాపతారె అస్మదీయశ్శివః। స్త్రీస్వ రూపిణం భవన్విష్ణుంయద్బుధ్యమారబ్ధవాన్। వాదీవదతి।ధిక్ జాల్మన్। కిమే వమతి ప్రగల్భసే। అస్మదీయవిష్ణు మేవంనిందాపాత్రంకరోషి॥ అయంన భవసి। ఇతి (తస్మైచపేటకాందదాతి) అన్యోవదతి। దిజ్మూర్ఖన్॥ మదీయం శివం నిందసి।పశ్యమే సామర్థ్యమితి (కేశగ్రాహం గృహ్ణాతి) ఇతరే మోచయంతి॥

రసికశేఖరః

పురోవిలోక్య। అయంకః। తస్మాత్సభామధ్యాదుత్థాయ కించిద్వ్యక్తకాను ఇవసన్నద్ధః। భోఅయంకః। కింనామధేయోఽసౌ। (శ్రుతిమభినీయ కింబ్రవీషి) అసౌఅష్టావధాన శతావధాన భోజనావధా నాది సకలకళాకలాపనిపుణః। కింకవిబృందఘటా పంచానన తీక్ష్ణనఖ బాలకలానిధి బాలసరస్వతీప్రజాపతి మౌళిరత్నమితినామధేయేనఖ్యా తింగతః.

రసిక.

హంత। అపరమార్థజ్ఞః లోకః నామధేయ మాధుర్య మాత్రేణ వశీవచ్యతే॥భవతు। అయమపికించి దుపన్యాసంకర్తు కామఇ వాస్తె (శ్రుతిమభినీయ।కింబ్రవీషి)విష్ణుర్న శివ్రోపిన।కింతుబ్రహ్మ తావదే కం।ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మేతిశ్రుతేః। సఏవ సర్వస్యజగతః కారణం। తస్మాదేవ సృష్టాఃవయం।సర్వేపిసహజాఏవ। యథైకస్మాత్పితురుత్పన్నాః। కుమారాః పరస్పరంసంబద్ధ భోజన వ్యవహారాది కృత్యేషునజుగుప్సం తే। తద్వద్వయంజాతినీత్యాది భిన్నమననామానాః ఏకరూపా ఏవవర్తా మః యత్రచ బ్రాహ్మణక్షత్రియత్వాదివర్ణ విభాగోనాస్తి। ఆహారవ్య వహారే మిళిత్వాభోజనకరణేపిన ప్రత్యవాయః సంధ్యా వందనా చారని యమాః అనావశ్యకాఏవ। తదేతద్బ్రహ్మ సమాజమతమితి సుప్రసిద్ధం సుఖాచరణీయంచ। కించ సర్వేషాంబ్రహ్మసమాజమతస్థానాం.

శ్లో. మోక్షమలీగేంద్రహ్వావిల్లక్ ప్రముఖఋషిగణాః
వేదవాక్యానిబైబిలీవాక్యాన్యథాయకల్యేసరస విహృతయః
కాపిలో యస్యపానం
సాలగ్రామస్య తీర్థంకిల వసనకృతో నీచజాత్యాఽవిశేషోవేషస్స్వ
తత్కర్మబంధాద్విగళితమనసాంలండనాఖ్యం విశుంఠం. 340

రసికశేఖరః। హంతబలవానీఖలువ్యామోహాస్సంఘసంస్కరణ ప్రవాహస్తన్నిబంధనసేతు మప్యతిక్రామతి భవత్వస్యాలోకచ్ఛాభుకతి చిత్పదానిగత్వా దూరతోదృష్ట్వా.

ఇయంహి.

శ్లో. తిర్యక్స్వాశ్వేవివర్తికై శ్యవిల సత్సో వర్ణచామంతికా సీమంతేచ సువర్ణకైతకదలం నాసాగ్రముక్తామణిం

ఆరామస్ర విశాంగ నాచదధతీయూనోన వీక్షితకిం
కాంతావార్ధుజ షికస్యరంతు మపివాద్రవ్య వ్యయాద్విభ్యతః. 41

(అన్యతోగత్వా। పురోఽవలోక్య) అహోఅయంకిల। పౌండరీక వాజపేయయాజినః యజ్ఞశ్చాసోమయాజినోనప్తా । అగ్నిష్టోమచయన మహావ్రతా ప్తోర్యామాతిరాత్రవాజపేయకామ సోమయాజీతినామ్నా ప్రసిద్ధః। కశ్చపవిప్రః। పశ్చాత్తాపతప్త ఇవదృశ్యతే। అస్యవంశక్రమాగతం మహాభాగ్యంపుత్రవాగతమివపరితిభాతి । తద్గత్వాపృచ్ఛామి । కిమర్థమంతః ఖద్యమానఇవదృశ్యసఇతి (కతిచిత్పదానిగత్వా) భోమహాశ్రోత్రియపుత్ర। కిమిత్యంతఃఖద్యమానఇవదృశ్యసే। కథయతచ్చింతాకారణం। కింబ్రవీషి। అస్తిమదీయంబహులంచిత్రచరితం । తద్వక్తుం జిహ్రేమీతి। (సస్మితం॥ కథయతత్కించిత్రచరిత్రం। శ్రోతుమిచ్ఛామి।స్మృతిమభినీయ। కింబ్రవీషి। అస్తికిలత్రిభువనమోహనసుందరీ సకలతికానామ వారాంగనా।సాకిలరూపేణసవిలాసగమనేన వాక్యోపవాక్యసందర్భమాధుర్యేణ। సుధామాధురీధురీణ సంగీతరీత్యా।భరతశాస్త్రానుసారితా లలయానుకారినృత్తవిద్యయాచ।వాత్స్యాయనతంత్రప్రసిద్ధవిద్ధ కాలింగనవ్యానతకరణ పురుషాయితాదిరతచాతుర్యేచ గరీయసీతి శ్రుత్వాతస్యామాసక్తోహామభవం। యదాయదాప్రతిసాయంతస్యాః గృహంప్రతిగతవానస్మి తదాతదా గాఢాలింగనచుంబనాదిస్సానంతోషయితిస్మసా।తతస్సామయ్యనురక్తేతిబుధ్వామదీయం పితృపితామహార్జితం గృహక్షేత్రారామాదికంవిక్రీయతత్సైధనిమాణవిషయే। తదీయసుహితుః రజస్వలోత్సవసమయే ప్రథమరంగాధిరోహణమహోత్సవేషుచతస్యాః ప్రీత్యైసకలం ధనం సమ్యగదదాం॥ ఏవంగచ్ఛతిసమయే। కదాచిత్సాయంకాలే మందమలయానిల సంచారానుకూలే సముద్యదిందుకిరణజాలే ప్రసరతిమదనోద్భవనశీలే కామశాస్త్రపరిసంగానుసారేణాహామపృచ్ఛం । పురుషాయితరతినక్

కదాపిదర్శితాకిలభవత్యా। మయిప్రీతిరస్తి చేత్పురుషాయితవిలాసం ప్రద
ర్శయేతి) సాకిలాతిచతురా మదీయవచనం సవిలాసమాకలయ్య। కించి
ద్విహసంతీ సేయుంరీతిః కియతీతస్మాదస్యాం నిశిప్రకాశయామి। పరంతు।
భవానతిసుందరరమణీవేషంధారయతు। అహమపి సాపవిలాసయుక్తస్య
పురుషస్య వేషంధారయామీత్యుక్త్వా।స్వీయాంగాద్భూషణాన్యవతా
ర్య। మమ వేణీంనిబధ్యతదగ్రే సువర్ణచామంతీకుసుమం సీమంతే సువ
ర్ణకైతకదలంకర్ణయోర్మణికుండలే గ్రీవాయాం హారలతాం
వినిధాయనేత్రయోః కజ్జలేన పాదయోర్లాక్షారసేన చాలంకృత్య
షోడశహస్త। పరిమితమహాచేలం పరిధాప్యసుందర రమణీవేషం మమవి
ధాయదృష్ట్వా।విహస్య।యః కోపి యువా రసికః ప్రేక్షతే సత్వాం సాక్షా
త్ స్త్రియమివమన్యమానోఽభినందతి॥ తనాన్మదత్రపర్యంకతలేసముపవిశ
అహమపియావదంభ్యంతరముపేత్య। సముచితపురుషవేషంధృత్వా।యా
స్యామిత్యుక్త్వామందంమందం విలాస భవనాన్నిర్గామ యావ
త్సా పురుషవేషం ధృత్వాఽయాతితావదేవకశ్చనయువాసమాజగా
మ। సచమదీయగృహాభ్యంతరం ప్రవిశ్యమందస్మితవదనో మత్సమీప
ముపసర్పతి। అహమపితాదృశపురుషం దృష్ట్వాదూరాత్ పురుషాయితం
కర్తుం సుందరతరుణవేషంధృత్వాసైవ వారాంగనా సమాయాతేత్యహ
మమందమానందమన్వభవం॥ పరంతు యావత్ మాముపసర్పతితస్య
గండాభోగవ్యాలంబిశ్మశ్రునిచయతయాఽయమపరఇవ ప్రతిభాతి పురు
షః। కథమన్యథామహాశ్మశ్రుమత్తే తివిబారయన్ త్రపయావదనం ప
శ్చాద్విధాయసుప్తఇవతస్మిన్ పర్యంకతలేసముపావిశం॥ ఏతస్మిన్నంతరే
సతరుణోమందం మందముపసృత్యప్రియసినకి వీక్షసే మమద్వితీయా[illegible]
తే।మదనబాణతీక్ష్ణకటాక్షవీక్షణైః ససంభాషసే।కింసవిలాసమాధు
ర్య చాతుర్యమోచనైః వచనైరితిప్రజల్పన్ మదీయాంగము

పపస్పర్శ। తస్యదృఢతరప్రియ కఠినహస్త స్పర్శాదయమన్యః పురుషః ।
తామివ వారసుందరీం మన్యమానో మమాతిసుందర రమణీవేషం ధృ
తవత స్సమీప ముపసృత్యచ। ఇతః పరివర్తయముఖం। విలోకయామి
యావదితి మా మాలిలింగ। తతోహం భయకంపరోషవిహ్వలచేతాః
పాదేన తస్యోపర్యండకోశస్యాహ మతాడయం । తేన సంతాడనేన
హంతహంత కిమిదం జాతమితి సంతప్యమానహృదయః సః మదీయకేశే
షు సమవలంబ్య మాం మానమయ్య ప్రతిహర్తు ముద్యతః. అహమపి
తస్యోన్నత్యేన కేశగ్రహణం నసంభవతీతి కించిదానతశిరా ఏవ మదీయ
కేశాంతహస్త మాకృష్య తదీయాండకోశం సమపీడయం. అత్రాంతరే
హా హతోస్మి హతోస్మీతి వదన్ కించిత్సంజ్ఞావశిష్టఇవ భూమావపా
త మమూర్ఛ. ఏతస్మిన్నంతరే తాదృశం స్వవిలాస గృహప్రతిధ్వాన
ద్విగుణితం తాడనశబ్ద ముపసృత్య సా వారసుందరీ సమాగతవతీ. ఆ
గత్యచ హా కింకృతం భవతా. హతోయం పురుషః ప్రియతమో
మమ। భోశ్శ్రోత్రియపుత్ర జాతం జాతమేవ. నచాత్ర శోకః కార్యః
పరంతు కేషామ ప్యవిదిత్వైనా స్యామేవ రాత్రౌ తటాకే పా
తయైనం. అన్యథా రాజభటబాధా భవేదిత్యుక్తవతీ. తచ్ఛృత్వా నిస్స
పత్న మితఃపర మానంద మనుభవిష్యామితిమన్వానోతథా స్త్విత్యుక్త్వా
స్కంధే తంనివేశ్య విగతప్రాణతయాతిభారభూతమప్యేనం నిస్సపత్నర
త్యానందలాభస్మరణేనచ త్వరితగమనోహం యావత్తటాక ముపేత్య
అపాతయం తావదేవరాత్రి రాజభటా స్తచ్ఛబ్దముపశ్రుత్య పరాపతం
తః మామవలోక్య తిష్ఠ రేచోరతిష్ఠేతి సత్వర ముపసృత్య పర్యవార
యన్. తత స్సముపాజాతవేపథుం భీతభీతమివస్థితం మాం నిర్దిశ్య అ
యం స్వశత్రుం కంచన మారయిత్వా తటాకే పాతయామాస త
స్మాదేనంబధ్వా కారాగారే స్థాపయతేత్యన్యోన్యం వివదమానాః వి

హాసంతో మామాదాయ కారాగారె దశవర్షాణి సంస్థాపయామాసుః.

బహుకాలం తత్ర తస్మిన్నంతం నియతకాలానురోధేన పునర్విసర్జయామాసుః. తస్మాద్దతిక్రుష్ణః కారాగారాద్విముక్తోహం పునస్తస్యాః వారయోషితో గృహం గంతుం జిహ్రేమి. అధనికతయా మామితః పూర్వమివ నపశ్యతిః తత్కథం పునర్ధనార్జనోపాయ ఇతి. మదీయః ఖేదః ఇతి.

రసికశేఖరః

తర్హి శృణు సమధికధనలాభోపాయంగధయామి.

శ్లో. వ్యవహారః కూటసాక్ష్యం సమ్యక్ స్వకృషిరేవచ
స్వకన్యావిక్రయోజాతిభ్రంశశ్చైతె ధనప్రదాః॥ 42

నను సత్యా మతిసుందరరూపవత్యాం ప్రియతమాయాం. కిమర్థం తవ కపటదాంభిక విలాసవతీషు వారవిలాసినీ ష్వనురాగః కథయ తదఖిలం. స్మృతి మభినీయ కింబ్రవీషి.

శ్లో. పరాన్నపరమాన్నకె హ్యభిరుచి ర్యథా స్వేగృహే
తథా నఖలు తింత్రిణీజలరసేన పృక్తాంధసి
విలాసిగణికాంగనాధరసుధారసాస్వాదనా
ద్విలాసరహితా తుణం కుసుధూరతిః కారతిః. 43

హంత బలవాన్ ఖలు వ్యామోహః. భవతు అస్యతోపసరామీతి కతిచిత్పదాని గత్వా।పురోవలోక్య। ఇయంహి ద్రవిళాంగనా నాగరికతా గంధమ ష్యనాఘ్రాతవతీ సమాయాతి.

ఇయంహి.

శ్లో. గ్రీవామంగళసూత్రలంబినిబిడవ్యాబద్ధచేలాంచలా
వక్షోజౌవిపులౌప్రకాశ్యవసనె నాచ్ఛాదితుంనక్షమా॥

లజ్జాగంధమనాకలయ్యసహసాఽయాంతీహసంతీరతౌ
వామాసాద్రివిళాంగనావిజయతేస్వానీదా్రిఘయంతీన్వరాః॥ 44

శ్లో. చోళబద్ధవిపులస్తనభారా। స్ఫారకైరవసమానవిహారా
వేగినాటిరమణీరమణీయా। మారబాణశరణీకరణీయా॥ 45

పురోఽవలోక్య, మదనదాస ఇవ ప్రతిభాతి మమ మిత్రరత్నం శుభోదంతం వక్తు కామవాస్తి॥ తత్త్వరితతరంగత్వా। స్థైనసంభవయా మిాంతి। కతిచిత్పదానిగత్వా।హ్రేసఖే మదనదాసద్రష్టవ్యాని సదృష్టాసి ......ఆకాశేకర్ణఁందత్వా।?...కిం బ్రవీషి। ద్రష్టవ్యానాం మదనమంజర్యాః ప్రథమరంగాధిరోహణమహోత్సవోఽవశిష్ట ఏవ। తత్త్వరతాం భవాః। తన్మహోత్సవదర్శనాయేతి॥ తహిఁద్రష్టవ్యపవతాదృశ మహోత్సవః చక్షుః ఫలభూతః। తస్మాదుభాభ్యామపి తత్రగంతవ్యం (ఇతి కతిచిత్పదానిగత్వా)

రసి. పురోవలోక్య, ఇయంహిబంగాళవిషయవాసినీకామినీ॥

శ్లో. బంగాళదేశయువతిః। ప్రిత్యంగానామ్మర్దలేన నిచితేన
శృంగారసార భూతా।ఘటితావివతత్కుచాదధానేయం.46

మదనదాస। కింబ్రవీషి మదనమంజర్యాః ప్రథమరంగాధిరోహణ మహోత్సవోమాంత్వరయతి। తస్మాత్తత్రైవగచ్ఛావః.

నివర్ణ్యః.

రసిక। సఖప్రెపశ్యతాం అయం మదనమంజర్యాః ప్రథమరంగాధిరోహణమంటపః। సమంతాత్పరివేష్టితపరిజనస్సందృశ్యతే॥ (మదనదాస సఖకింబ్రవీషి। సమారబ్ధమెవసంగీతకం। తదగ్రేతోగత్వావిలోకయెతి। తథాస్త్వితి। కించిదంతరము పేత్య। భోసఖమదనదాస। ఏషామదనమంజరీ

నృత్త చాతురీం భావగరీయసీం దర్శయతి। పశ్య।

శ్లో. నృత్తంతాలలయానుగంవ్యాభినయో భావానుగోమాధురీ
ధుర్యస్తస్య సుధారసస్య సరసోగీతిప్రకారోపరః
సభ్యాస్తానఖిలాంశ్చ చిత్రలిఖితాన్ వానిశ్చలాన్ ప్రీణనాత్
తుర్కుర్వంతీచప దేవదేచ విహసంత్యాభాతి వారాంగనా॥ 47

సమ్యక్ఛ్నిరూప్య। అహో అస్యాః నృత్త చాతుర్యం.

శ్లో. ననృత్త విద్యామియమింద్రజాల విద్యాంవిధత్తేం గవికంపనేన
సభాసదోనిశ్చలవృత్తియుక్తాన్ తనోత్యకం పేనచకంపయుక్తాన్.

పార్శ్వతోవలోక్య। సఖేమదనదాస॥ పశ్య,పశ్య। ఏతస్యాః దేహ సౌందర్యం.

శ్లో. సువర్ణావర్తే కనకలతికాయాః శిఖరిణా
తయోర్మూర్ధ్వం శంఖస్తదుపరిమహాపద్మమమలం
తతఃకుందవ్రాతస్తదుపరిచనీలాః ప్రవిలసంత్యహో
త్యహోతత్సక్తానాంసులభఇహ కైలాసవిభవః. 49

సఖకింబ్రవీషి। త్వామాగతంప్రేక్ష్య,మందనమంజరీ ప్రణామం కరోతీతి॥...తర్హి హృష్టోస్మి మదాగమనం విఫలం నజాతం। మజ్జన్మసఫలం...

యతః। రాజాయదినమయోసత్కరోతి సభాయాంవారవనితాయ దిప్రీణయతి వార్ధకేయదిపుత్రః। పోషయతిప్రియానుకూలాయది సంభాష తేతతః కిమన్యదానందస్థానంఇహసంసారే దుష్కృతిఘోరే : తస్మాదావయోఃజన్మసఫలం। పునః। కింబ్రవీషి। ఏతస్మాత్కిం తేభూయః।

శ్రీయమపహారామితిరసికశేఖరః సఖీమవ్యదతఃసఖాయాం వారకా
లీయత్ప్రిణమతి। తథాపీదమస్తు భరతవాక్యం.

శ్లో. రక్షంతుపృథివీపాలాః ప్రజాః న్యాయేనవర్త్మనా
కవితానరసాప్రీత్యైభూయాచ్ఛ్రీగిరిజేశయోః॥ 50

ఇతి శ్రీమత్త్రిభువనపవిత్ర గౌతమసగోత్రవతంస పేరివంశస్థూల
ముక్తాఫల శ్రీమన్మహా ... వేంకటశాస్త్రిణః
పుత్రేణశ్రీమన్మహాలక్ష్మీగర్భపారావారకళానిధినా
శ్రీకాశీనాథ విద్వత్కవీంద్రేణ విరచితాను
కృతిషు శృంగారరసమంజరీ.

10730